

- контракт ЕРСМ (engineering, procurement, construction, management) – управление инжинирингом, поставками, строительством;
- контракт ЕРС (engineering, procurement, construction, supervision) – контроль над инжинирингом, поставками, строительством;
- контракт РСМ (project, construction, management) – управление строительством.

Перечисленные виды контрактов определяют подход к организации и выполнению комплекса энергоинжиниринговых услуг. Основные различия подходов связаны со способом формирования цены контракта и степенью риска заказчика и подрядчика. В практике заключения контрактов на энергоинжиниринговые услуги по той или иной схеме критерии классификации контрактов размыты, вследствие чего виды контрактов часто смешиваются. Контракт ЕРС может пересекаться с контрактом ЕРСМ, контракт ЕРСМ может пересекаться с контрактом РСМ и ЕРС. Применение контрактов по схеме ЕРС/ЕРСМ требует от Подрядчика повышенного внимания не только к самим работам, но и к потенциальным рискам, т.к. в контрактах ЕРС/ЕРСМ риски напрямую связаны с ценой контракта, а, следовательно, с прибылью, остающейся у подрядчика. Закономерным поэтому стал переход ряда крупных Заказчиков энергоинжиниринговых услуг на международные типовые контракты ФИДИК. Преимуществами данных форм контрактов является достижение прозрачности в отношениях между заказчиком и подрядчиком, обеспечение возможности регулирования этих отношений как на подготовительном этапе организации сделки, так и в процессе реализации контрактов.

Вышеизложенное иллюстрирует расширение и усложнение задач, стоящих перед энергоинжиниринговыми компаниями в настоящее время. Требования, предъявляемые к энергоинжиниринговым компаниям, значительно возрастают, как по содержанию работ, выполняемых в рамках контракта на инжиниринг, так и по способам организации энергоинжиниринговой деятельности. Очевидно, что в данных условиях возрастает роль системы управления энергоинжиниринговых компаний.

Список литературы

1. Трифонов Ю.В. Воспроизводство основного капитала электроэнергетики // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, Н-Новгород. – 2008. – № 1.
2. www.cius-ees.ru/
3. Колибаба В.И., Коровкина Ю.В. Принципы применения процессной методологии в энергоинжиниринговой деятельности // Вестник ИГЭУ, Иваново. – 2010. – Вып. 1.

НОРМАЛІЗАЦІЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ

*Серебренніков Б. С., к.е.н., доцент,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»*

Електроенергетична галузь є інфраструктурною і орієнтована, передусім, на забезпечення потреб в електроенергії секторів національної економіки. Попит на електроенергію є вторинним і фактично повністю залежить від обсягів виробництва товарів та послуг в країні, потреб населення та потреб в електроенергії на зовнішніх ринках. Динаміка обсягу виробництва і споживання електроенергії в Україні в цілому подібна до характеру та темпів зростання національної економіки (рис. 1).

Найбільшими споживачами електроенергії є промисловий сектор та населення. Частка промисловості у загальному споживанні електроенергії протягом 2009 – 2011 рр. коливається в межах 47–49%, з яких на металургію припадає близько 23%. Частка електроспоживання населення протягом останніх років істотно зросла і нині складає 25–26%. Сумарне споживання електроенергії промисловістю і населенням коливається в межах 72–75%. Тому розширення ринку електроенергії має розглядатись в контексті стимулювання розвитку секторів національної економіки та попиту на зовнішніх ринках.

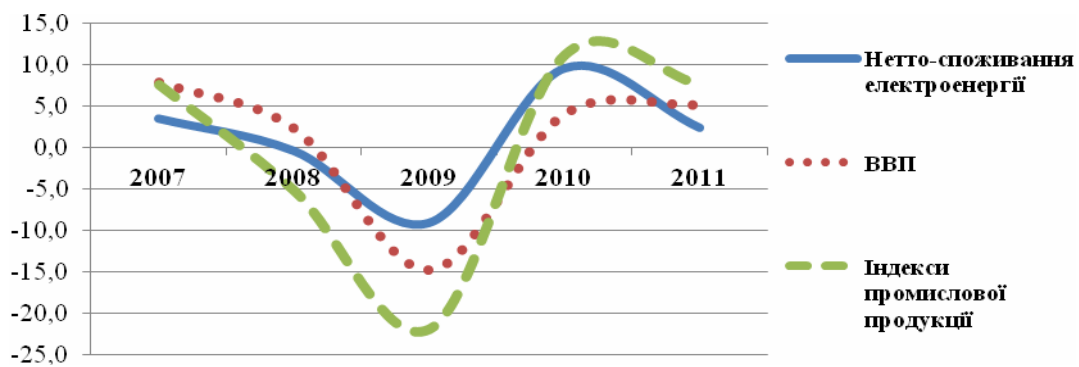

Рис. 1. Ланцюгові річні темпи приросту показників за 2007 – 2011 рр., %
Джерело: побудовано за даними Держстату та Міненерговугілля України.

Аналіз наслідків економічної кризи для ринку електроенергії України. Протягом 2008 – 2009 рр. внаслідок істотного падіння обсягів промислового виробництва в Україні відбулося скорочення загального споживання електроенергії зі 148,3 млрд кВт-год в 2008 р. до 134,9 млрд кВт-год в 2009 р., тобто на 9%. В промисловому секторі споживання електроенергії скоротилося на 20,1%, що фактично співвідноситься з темпами скорочення обсягів промислового виробництва в Україні в 2009 р. на 22%. До впливу несприятливої зовнішньої та внутрішньої ринкової кон'юнктури додалось підвищення тарифів на електроенергію, викликане у першу чергу зростанням вартості енергетичного палива, що в результаті призвело до скорочення або ліквідації певних енергомістких виробництв (Запорізький алюмінієвий комбінат, Запорізький завод феросплавів). Рівень тарифів на електроенергію для промисловості в Україні вже практично зрівнявся з аналогічними тарифами в країнах ЄС. Додатковим фактором навантаження на промисловість та інші сектори економіки продовжує залишатись субсидування вартості електроенергії для населення та інших пільгових споживачів.

Споживання електроенергії населенням, у першу чергу міст та крупних населених пунктів, в цей період навпаки планомірно зростало (з середньорічним темпом зростання 9%), компенсуючи скорочення обсягів електроспоживання в інших секторах. Ця тенденція пояснюється сталим підвищенням електроозброєності побутових процесів (розширення типового набору побутових електроприладів та зростання їх потужності, розповсюдження систем кондиціонування тощо), а також заниженим та практично незмінним рівнем тарифів на електроенергію для населення. Спостерігається також стабільне зростання споживання електроенергії сферою послуг, особливо в обласних центрах та рекреаційних регіонах). Проблемним питанням при енергозабезпеченні цих груп споживачів є старіння основних фондів енергопостачальних підприємств та невідповідність передавальних потужностей сучасному розподілу навантажень. В результаті знижується надійність постачання та якість електроенергії, зростають ціни на приєднання до електромережі.

Обсяги експорту електроенергії з України в країни ЄС та СНД також скоротилися з 9,7 млрд кВт-год в 2007р. до 4,3 млрд кВт-год в 2009 р., тобто на 55,7%, що викликано скороченням потреб в електроенергії на зовнішніх ринках та відповідним зниженням спотових цін на електроенергію в країнах ЄС у зв'язку з погіршенням регіональної та світової загальноекономічної кон'юнктури та, як наслідок, кон'юнктури на національних та субрегіональних ринках електроенергії.

Перспективи розвитку внутрішнього ринку електроенергії. Враховуючи специфіку електроенергетики (необхідність підтримки належної енергетичної безпеки та надійності роботи енергосистеми, скорочення шкідливого впливу на навколишнє природне середовище, підвищення енергоефективності тощо), процесів виробництва та споживання електроенергії, розвиток електроенергетичного ринку не можна ототожнювати суто з нарощуванням виробництва електроенергії. Зростання обсягу виробництва електроенергії може бути раціональним лише як наслідок економічного зростання в країні та відповідного

забезпечення енергетичних потреб на внутрішньому та зовнішньому ринках. Причому виходячи з постулатів концепції сталого розвитку, темпи економічного зростання в країні мають перевищувати темпи приросту виробництва електроенергії за рахунок оптимізації галузевої структури національної економіки, підвищення енергоефективності у сферах виробництва та споживання електроенергії, тобто скорочення питомого електроспоживання на одиницю продукції.

Перспективна динаміка виробництва електроенергії в Україні визначатиметься, головним чином, такими умовами: обсяги промислового виробництва товарів і послуг; енергоефективність виробництва та енергоощадність; потреби населення в електроенергії (найбільш імовірно не знижуватимуться); вартість електроенергії. Обсяг експорту в середньостроковій перспективі залежатиме від співвідношення експортної та внутрішніх цін на електроенергію в країнах-імпортерах. Враховуючи сталу тенденцію зростання цін на електроенергію в Україні (середньорічні темпи зростання середньої оптової ціни протягом 2008 – 2010 рр. складають 19,9%), стимулювання попиту на електроенергію на внутрішньому та зовнішніх ринках можливе, передусім, за рахунок заходів, спрямованих на зниження рівнів внутрішньої (для промислових споживачів) та експортної цін. Серед перспективних напрямів виконання даного завдання виділимо такі: модернізація виробничої та передавальної інфраструктури галузі, спрямована на скорочення питомих витрат палива на виробництво електроенергії у тепловій генерації, технологічних втрат електроенергії при передачі магістральними та розподільчими мережами; нормалізація цінової політики.

Нормалізація ціноутворення через поступову ліквідацію перехресного субсидування. Одним з пріоритетних заходів інституціонального характеру для забезпечення розвитку внутрішнього ринку електроенергії є поступова ліквідація перехресного субсидування, яке, будучи механізмом забезпечення пільг в оплаті за електроенергію (занижених цін) окремим категоріям споживачів, перерозподіляє фінансове навантаження на інші категорії споживачів, головним чином, промислові підприємства. Динаміка обсягів перехресного субсидування в Україні представлена на рис. 2.

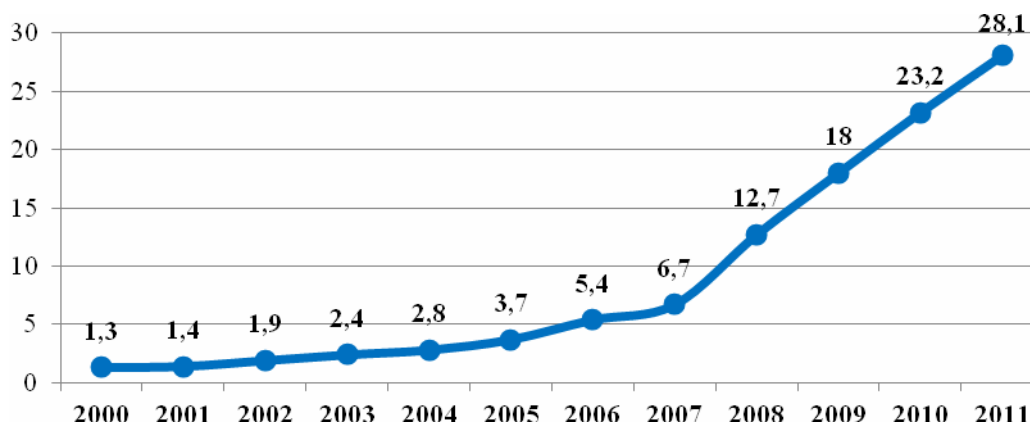

Рис. 2. Обсяги перехресного субсидування пільгових категорій споживачів електроенергії за 2000 – 2011 рр., млрд грн

Джерело: побудовано за даними Міненерговугілля України.

Найбільшу частку в річних обсягах перехресного субсидування займає населення (близько 85% до 2011р. та 89,6% за 2011 рік). Тарифи на електроенергію для населення залишалися незмінними протягом 1999 – 2006 рр. Станом на квітень 2006 р. населення відшкодовувало близько 36% реальних витрат на виробництво, передачу та постачання електричної енергії. Протягом 2006 р. НКРЕ було здійснено два етапи приведення тарифів для населення до економічно обґрунтованого рівня (сумарне підвищення на 56% (Постанови НКРЕ від 30.03.2006 №401 та від 20.07.2006 №926)). Зазначені дії забезпечили відшкодування тарифами близько 60% економічно обґрунтованого рівня витрат. Починаючи

з вересня 2006 р. до 2011 р. тарифи на електроенергію для населення не переглядались і на 01 січня 2011 р. відшкодували лише 24,4% економічно обґрунтованих витрат на виробництво, передачу та постачання. В більшості країн ЄС, де перехресне субсидування на ринках електроенергії відсутнє, ціни електроенергії для промислових підприємств приблизно в 1,2–1,8 рази нижчі ніж тарифи для населення, що пов'язано з коректним врахуванням витрат на розподіл та постачання електроенергії кінцевим споживачам. В Україні ж тарифи на електроенергію для населення нині приблизно в 4 рази нижчі ніж для промислових та прирівняних до них споживачів.

Основними негативними наслідками механізму перехресного субсидування на ринку електроенергії України є:

- викривлення економічних стимулів для усіх категорій споживачів;
- зниження конкурентоспроможності товарів та послуг промислових підприємств через підвищення їх собівартості;
- обмеження реальних капітальних інвестицій в електроенергетику за умови стримування зростання тарифів;
- штучне заниження тарифів на електроенергію обертається населенню збільшенням витрат на житлово-комунальні послуги та інші товари і послуги внаслідок завищення електроенергетичної складової їх собівартості;
- через перехресне субсидування найбільше дотуються заможніші верстви населення, які споживають більші обсяги електроенергії.

Приведення рівнів тарифів на електроенергію для населення до економічно обґрунтованого рівня є єдиним дієвим шляхом зменшення обсягів перехресного субсидування та вирівнювання штучно створених цінових диспропорцій в електроенергетиці.

В Україні діє достатньо диференційована система тарифів на електроенергію для населення залежно від місця проживання (сільське та міське населення), виду кухонних плит в квартирах (газові чи електричні), місячних обсягів електроспоживання, також діє система пільг. З 2006 до квітня 2011 р. середній тариф на електроенергію для населення складав 19 коп./кВт-год. В квітні 2011 р. відбулось підняття тарифів для населення і за даними 2011 р. середньозважений тариф на електроенергію нині складає близько 25 коп./кВт-год. Повна разова ліквідація перехресного субсидування населення призвела б до зростання середнього тарифу для населення приблизно на 65 коп./кВт-год (або в 3,6 рази) до 90 коп./кВт-год та скорочення середньої ціни для інших категорій споживачів, передусім, промислових підприємств, приблизно на 23 коп./кВт-год (або на 21–26% залежно від класу напруги).

Разом з тим, при підвищенні тарифів для населення, необхідно враховувати соціальний фактор і реальну платоспроможність населення. Тому з метою пом'якшення процесу приведення тарифів до економічно обґрунтованого рівня, доцільно поглибити їх диференційованість залежно від місячних обсягів електроспоживання абонентів. Вже наявні «соціальні» пороги електроспоживання 150 кВт-год (для населення, що проживає в будинках, обладнаних газовими плитами) та 250 кВт-год (для населення, що проживає в будинках, обладнаних електроплитами / електроопалювальними установками) на місяць доцільно доповнити порогами в 300 та 400 кВт-год на місяць відповідно, при перевищенні яких встановити економічно обґрунтований рівень тарифу – 90 коп./кВт-год на обсяг перевищення абонентом останнього порогу електроспоживання. Тоді, в спрощеному вигляді рівні тарифів визначатимуться для таких груп населення залежно від обсягу електроспоживання:

Таблиця 1

Група населення	Пороги електроспоживання, кВт-год в місяць		
населення, що проживає в будинках, обладнаних газовими плитами	до 150	150-300	більше 300
населення, що проживає в будинках, обладнаних електроплитами / електроопалювальними установками	до 250	250-400	більше 400

Це, по-перше, дозволить залишити незмінними соціальні пороги електроспоживання; по-друге, зменшення субсидування відбуватиметься за рахунок заможніших верств населення з більшими обсягами електроспоживання (вище другого та третього порогів); по-третє, забезпечуватиме відповідний сигнал для населення про реальний, економічно обґрунтований рівень тарифу та готовність до подальшого поступового об'єктивного зростання тарифів на електроенергію.

Економічні ефекти від ліквідації перехресного субсидування. Зниження цін на електроенергію для реального сектору економіки дозволить знизити собівартість вітчизняних споживчих та промислових товарів, особливо енергомістких (металургії, хімічної, скляної промисловості тощо) приблизно на 2–10%, ціни на внутрішньому і зовнішніх ринках; створить умови для часткового заміщення використання в промисловості імпортного природного газу на електроенергію (особливо в металургії для виробництва електросталі); скорочення цін на електроенергію для підприємств комунальної сфери дозволить знизити собівартість послуг тепло- та водопостачання населення приблизно на 2–4%, що має адекватно відбитися в цінах на них. Нормалізація ціноутворення та цінових пропорцій на ринку електроенергії України покращить умови для здійснення реальних капітальних інвестицій в модернізацію систем виробництва та розподілу електроенергії. До того ж, реалізація запропонованого напряму розвитку внутрішнього ринку електроенергії не потребує інвестиційних витрат та істотних видатків держбюджету.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА ОЛІМПІЙСЬКИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

*Скрипник А. В. д.е.н., професор;
Галаєва Л.В., к.е.н., доцент,
НУБіП України*

Після проведення Євро-2012 наша країна переживає не найкращі часи. Високі (докризові) темпи зростання економіки залишились у минулому. У другому півріччі 2012 р. взагалі спостерігається падіння економіки. Зростає державний борг і від'ємне сальдо торговельного балансу. НБУ докладає героїчних зусиль для підтримки курсу гривні - як правило це веде до зменшення золотовалютних резервів і час суттєвої девальвації гривні визначається тільки політичними міркуваннями. Можливо прив'язка всіх цих негативних зрушень до Євро-2012 є не зовсім коректною, однак спробуємо прояснити питання відносно впливу процесу підготовки та проведення цієї події на існуюче важке становище української економіки.

Проведення спортивних «мегаподій» (терміну відповідає наявність телеаудиторії, що перевищує 1млрд. глядачів, і трансляції не менш ніж на 30 країн [4]) прийнято розглядати крізь призму регіонального, а для малих країн і національного розвитку. За своєю суттю, спосіб проведення змагань – це тест на визначення рівня зрілості економіки. Розвинені економіки вирішують проблеми, що виникають, на рівні місцевих бюджетів та інвестицій з боку зацікавленої частини бізнесу (не випадково Олімпійські ігри приймають міста, а не держави). Країни, що розвиваються, залучають усі наявні ресурси і, зазвичай, основна частина витрат лягає на бюджет.

Крім того, для країн, що розвиваються, це в першу чергу піар-акція (або акт самоствердження) політичної сили, що стоїть при владі і вже, по-друге, реклама для країни. При цьому, економічні питання проведення таких масштабних подій, як правило, розглядаються без належної деталізації. На момент прийняття рішення про подачу заявки на проведення мегаподії, загальноприйнятою є тенденція істотно занижувати рівень витрат на підготовку і надмірно завищувати оцінки прибутковості (оцінка ex-ante) [1]. У подальшому, після проведення змагань, вони як правило не підтверджуються (ex-post аналізом).

Визначальною особливістю проведення ігор в країнах, що розвиваються є практично повна відсутність спортивних споруд та досвіду проведення змагань з окремих видів спорту. Відтак, Україна, яка готується подати заявку на проведення Зимових Олімпійських ігор 2022